

Innberetning om arkeologiske
undersøkelser i Pennemarken, Pennes (gn.)
Vanse s. og pgd. Vest-Agder sommeren 1918
ved konservator Helge Gjessing.

I gaarden Pennes utmark øst for
Gjerdberget blev de fra sommeren 1917
paabegyndte undersøkelser fortsatt. Ikke
langt fra den trekant som det aar blev
undersøkt ligger den største haug i den-
ne mark. Den har en temmelig stor fordyp-
ning i midten og oppaa den har barn byg-
get et lekehus av de opkastede sten. Da
gravningen imidlertid ikke paa langtnær
syntes aa haad naadd bunnen, besluttet
jeg aa undersøke den nærmere.

Haug a.

Haugens tvermaal i retn. Ø-V var
9,5m. i N-S 10,60 m.

Sammenligningshøide ved haugfo-
ten i Vest som blev valgt til 0 punkt,
1,75m. Med samme kikerthøide blev maalt
haugfoten i Ø - 1,75 m - ± 0

- " - i N - 2,05 m - = 0,30m under ± 0

- " - i S - 1,48m = 0,27 m over ± 0

I retnings Ø-V viser terrenget
saaledes ingen heldning. Fra S til N
skraaner derimot bunnen med et fall paa
0,57m paa diameteren.

Høiden av haugens centrum som
falt innenfor den eldre utgravning, var
0,74 m. over haugfot i V. Haugens nuvæ-
rende høieste punkt laa derimot 2,20 m
sv for centrum og blev der maalt til 1,33
m. Laveste punkt innen den tidligere ut-
gravning hvis omkreds er angit paa pla-
nen, laa 1 m sv for centrum og maaltsher
til 0,50 m.

En skjering blev lagt inn fra nord 1.50m. bred øst for \mathcal{B} og 2.5m bred v. for \mathcal{C} . hvorved haugens høieste parti blev gjennomgravet.

Den var bygget av jord og temmelig store sten, dog med mindre inniblandt. Straks sydvest for midten samlet stenene sig i ~~t~~ettere lag til en lav røis. Jorden under og mellem dem var sortbrendt og kulholdig og ogsaa selve stenene sterkt forbrendt. Utvilsomt maa der her ha staatt et baal. Høiden av det brente stænlag hvis omkreds er nogenlunde angit paa planen var 1.35m.S.V. for C. (ved α) 0.25m over haugfåt iV. Kullagets tykkelse blev maalt 0.40mⁿ for x paa planen og var her 0.09m. Forøvrig var det vanskelig aa maale det da stenene gik ned i laget.

Trods omhyggelig gjennomgravning blir der intet funnet hverken i det brente lag eller annensteds i haugen.

Tilslut skal bemerkes at den faste bunn ved centrum laa 0.32m under haugfoten i vest. -

Fotografi av haugen før utgravningen og plan følger vedlagt.

Haug b.

Lav rundhaug beliggende oppaa den lave lille aasrygg der ligger omtrent i retn. ø-v tett inntil den østenforliggende hustuft.

Tvermaal 8m. Høide 0.40m. Er avflatet oventil og bygget av jord og sten. Spredt mellem stenene, mest i nordre kant fantes litt over bunnen en del kruk-

kebrot uten ornering, nogen brente ben, avfallsstykker av flint, ogkul. Det hele var imidlertid temmelig ubetydelig og kan ikke nærmere tidsbestemmes. Bunnen ved centrum laa 3,66 m. over hustuftens flate maalt fra 3m paalen i E ruten.

Hustuften i østre del av Pennemarken

(Tulmar Pennes stykke.)

Paa østsiden av en lav bergrygg som tar av litt for nordvesten ligger en nogenlunde rektangulær vollignende forhøining med innsenkning efter midten? i retning nv-sø. Her og der saas sten stikke op av gresstorven og i nordvestre kortside i nordre ende av østre langsiden hevet temmelig store jordfaste sten sig. over volden. Denne var ganske lav og kunde ikke overalt med sikkerhet følges, særlig i nordvestre ende. Imidlertid syntes det klart at levningene maatte tilhøre en gammel hustuft og jeg beslutet derfor aa foreta en undersøkelse.-

Først blev da gresstorven spadd av for at veggens retning kunde tre tydeligere frem. Hele tuften blev derefter opdelt i meter-ruter og veggens ytre og indre konturlinje lagt inn paa plan. Efterpaa gikk jeg saa igang med aa fjerne alle sten som syntes løse og som kunde tenkes aa være rast inn eller ut fra veggene ved husets sammenstyrtning. Selve utgravningen av tuften blev derefter paabegynt idet meterrute for meterrute blev undersøkt til bunns. Funnstykkene for de enkelte ruter blev foreløbig lagt i særskilte poser merket med hver sin rutes signatur.

I rute E9 blev funnet et ildsted liggende med østre kant inn til en større sten. Dette fikk derved en halvrund form ca. $\frac{1}{2}$ m i tversnitt. Det er bygget paa samme maate som gruene i tuften paa Gjerdbergslått^e av mindre, nu ildskjærnede sten, lagt i kreds og oppaa hverandre. Jorden omkring viste sig sterkt forbrent og i denne fantes enkelte smaa krukkebrot, forkullet never (liggende samlet og smaa lerkklumper). Disse siste er funnet paa forskjellige steder i tuften i større mengde ogsaa ved B.13 paa utsiden av østre langvegg (e) paa planen.) Antagelig er disse vidnesbyrd om at lerkartilvirkningen har funnet sted innen selve huset.

I den til *gruen* støtende rute ~~E9~~ blev funnet en flat, rund sten tilhugget langs kanten ca. 10cm. dypt nede i kulturlaget (i). Dettets dybde i disse ruter er henved 20 cm.

I ruten G9 like inn til vestre langvegg har der vistnok vært tendt baal(k) idet det her blev paatruffet et ca. 10 cm. tykt kullag med brente sten i 15 cm. høide over grusbunnen.

I ~~E10~~ fant jeg en firsidig jernten med flatt tilhamret hode (g) I GII blev funnet nakken av en liten skafthuløks av klorit. Denne laa næsten nede paa bunnen i høiden 5 cm. over denne (m).

I rute D6 ned mot kanten av D5 og ca. 025m inn i denne fantes ikke lite av den rødbrente lerjord sammen med kul. Til dels innleiret i denne jord fantes i rute D6 ikke saa faa krukkebrot. Ved aa ta bort de løse sten som laa ut fra veggen

E 10

viste det sig at det røde lag blandet med kul ogsaa dekket hele rute C.5,6 og 7 like inn til veggen. I rute C7 ved j fantes et større stykke never. Hvor det røde lag blev paatruffet var det gjennomgaaende slik at i dets underkant gik en tynn kulstripe ca. 1 cm. tykk. Enkelte steder traadte det dog ogsaa op i selve det røde lag.

Mellem paalene B6 og C6 blev tatt et snitt, Underst var der gul, lerholdig bunngrus. Der næst et 18 cm. tykt jordlag og derover en $\frac{1}{2}$ cm. tykk kulstripe. Over denne rødbrent lerjord i 11 cm's tykkelse, hvorpaa et 12 cm. tykt jordlag. Endelig gresstorv. Kullaget syntes flere steder her i disse ruter aa bestaa av brent lyng.

Tomten har tydeligvis innvendig vært gravet ned til selve auren. Krukkebrottene og mange av de fundne knusestener der som er avmerket paa planen, blev som regel paatruffet i den undre del av jordlaget over, og det kan ikke tenkes at de alle er traadt dypt ned. Oppaa auren er dernæst i stor utstrekning blit lagt flate sten. Særlig viste E rutene dvs. omtrent midtlinjen av huset sig aa være sterktstensatt.

Helt sikre linjer for veggernes løp var det ikke mulig aa opnaa. Den punkterte linje paa planen angir volden som den laa før undersøkelsen. Den strekede linje viser i hvilken utstrekning veggene blev rettet inn under utgravningen. I hovedsak er derefter alle forhold klare. Huset har hatt rektangulær form. vært omtrent 13 m. langt og ca. 5 m bredt.

innvendig. Midt i tuften laa gruen, det eneste tydelig opbyggete ildsted. Dog ses det at der har vært tendt ild op ogsaa andre steder som ovenfor anført.

Veggene som var opført av jord og kultesten har vært 1-1,50m brede. Midt paa vestre langvegg viste stenene i bunnen sig aa gaa utenfor vollen ellers. Det er mulig at der her har været en brolegging - inngang?-paa samme vis som det ses ved tuften paa Gjerdbergsletten.

Terrengets heldning og murens høide paa forskjellige steder er angit paa planen. I lengderetningen skraaner tomten 0.43 m. fra NV til SØ i bredden 0.30 fra NØ-SV.

Tilslut skal bemerkes at tallene i parentes paa planen er de tal som blev avlest under selve nivelleringen. Tallene innenfor vollen angir bunnens høide over eller under 0 punktet.

Ifølge det ovenfor nævnte brev fra Otto Penne skulde der nær helleristningsberget ogsaa findes en del gravhauger. Slike findes paa begge sider av Gjerdberget. Sletten foran dette mot vest kaldes gjerne for "Jærbergsletta." Denne er udyrket med en mængde større og mindre sten stikkende op i overflaten men for det meste bevokset med græs. Særlig den øvre del gir indtryk av at ha været opdyrket i tidligere tid. Sletten skraaner jevnt i retning øst-vest ned mot hovedveien som gaar i nord-syd. I retning v.s.v. ses Iister fyr, og uten for ligger havet med aapen horisont mot syd, vest og nord. - Nedover sletten ligger en mængde smaa hauger, ialt talte jeg 104.

Paa østsiden av Gjerdberget ligger der likeledes en vid utmark som hører til Penne. Ogsaa her findes der talrike hauger av samme slag som paa vestsiden, smaa og forholdsvis lave med stenene synlige i overflaten og av uregelmæssig form. Desuten ses ogsaa et par større hauger, som der tildels har været gravet i, men saa vidt vites uten noget resultat. Yderligere findes en tresidig haug samt en hustuft. Paa vestsiden av Gjerdberget undersøkte jeg ialt 7 hauger (1-7) paa østsiden to (8-9).

Nr. I

22/60

Den første haug jeg tok fat paa, var den store Otto Penne om-

taler i sit brev (ses paa billedene nr. 5 og 7 straks ovenfor hus tuften) Tversnit 8,5 - 9 m. En 4 m. bred skjæring blev lagt ind fra Ø.S.Ø. Haugen viser sig her væsentlig sammensat av jordblandet grus og kultesten, men mest grus. Da haugen ligger paa skraanende terræn blir bunden ikke helt horisontal. I østkanten, 3 m. fra centrum ligger bunden saaledes 0,30 m. høiere end 3 m. sv. for midten. (Dette sidste punkt valgt til Opunkt - se planen). Haugens høieste punkt ligger 1 m. sv for C 1, 0.95 m. over 0 punktet. Ved selve centrum er en fordypning saa høiden her kun er 0,73 m. Idet hele er haugens vestlige del høiere end den østlige som det ogsaa fremgaar av tversnittet tat midt efter haugen i retn. ø - v.

Omkring 2,5 m. ø.s.ø. for C 1 blev paa bunden fundet en del krukkebrot samt enkelte kulfliser. (a) Jorden var her sortere uten dog at danne noget lag. Nogen enkelte krukkebrot blev videre fundet i den sydøstlige del av skjæringen. Det samme var tilfældet 0,90 m. øst for C 1 hvor der like under torven omtr. 0,80 m. over bunden blev fundet en hel del lerkarstykker (b). Disse var overordentlig skjøre og daarlig brendt, saa mange hadde delt sig efter midten. Det er sandsynlig at der her har staat en krukke for sig. Under brottene laa en flat sten.

Ca. 1,35 m. øst for C1 blev en hel del flate sten paatruffet der laa kant i kant i s vak bue. Ved at følge disse videre gjennom haugen viste det

III.

4,5 m. i tværsnit med overkant omtrent 0,45 m. over bunden. Selve randstenene er gennemgaaende 0,20m. høje og underlaget ned til bunden bestaar da dels av sten, der holder samme linje som bunden, dels av jord. Videre viste det sig at haugens centrum (C1) ikke falder sammen med stenkredsens (C2). Dette ligger ca. 0,90 m. længre vest.

Ved den yterligere avdækning hvorunder skjæringen blev betydelig utvidet til begge sider, kom det frem at 0,50 m. indenfor hævet sig en ny stenring over den første, saa der dannedes likesom et trappetrin (se plan og fotografi nr.1) I hovedsak laa stenene i begge kredser paa plads, men her og der hadde dog nogen forskyvning fundet sted, og forholdene var da vanskeligere at opfatte. Bedst var begge ringer bevaret mot vest hvor haugen var høiest, men ellers var det mest den øvre kreds der paa østsiden næsten traatte frem i dagen, som var forstyrret. I rummet mellem dem laa smaasten og græs temmelig tæt sammenpakket. 2,5 m. nord for C1 og ikke ind til den ytre kreds blev fundet en hel del krukkebrot. (C)

0,80 m. s.s.ø. for C1 blev temmelig høit oppe i røisen paatruffet en urne med hank (d). Den var helt opsprukken paa grund av røtter, men ved at grave forsigtig omkring lykkedes det mig at faa tat et billede av den paa plads og ialfald nogenlunde hel (nr.2). Bunden blev niveleret og viste sig at staa 0.24 m. lavere end C1, d.v.s. 0.49 m. over 0 punktet. 2 m. vest for C1

blev nær bunden under en stor sten fundet et enkelt krummet, sortbrent krukke-
brot.

0.80 m. vest for CI laa en del krukkestykker like ved en 0,40 m. høi sten som laa omtrent midt i haugen. Jeg trodde først at dette var en løst liggende helle som muligens kunde dække over en gravkiste, men ved at grave rundt den, blev det snart klart at den var jordfast og laa dypt nede i underbunden. Dens omrids ses avtegnet paa planen ^g desuten er stenen fotograferet (nr. 3). Med en stenbuk blev der gjort forsøk paa at løfte den iveiret, men det viste sig umulig at rokke den. Eiendommelig var det imidlertid at stenen paa oversiden er tydelig avsprængt og derved gjort nogenlunde flat. Stenen har her en skarpkantet bruddflate, hvilket kan ses paa fotografiet særlig midt paa, mens kantene ellers er mere avrundet. I haugfylden laa en flat, firsidig sten med konkav overside, rimeligvis en stenalderes kvernsten. Desuten tre fragmenter av rullesten med flat slepen eller avbanket underside, et større skivestykke av flint og en del avfaldsstykker.

Forøvrig blev der intet fundet i denne haug, der er eiendommelig saavel ved sin bygning som ved de fundne oldsaker. Bortset fra nogen faa fliser blev der ikke fundet kul og heller ikke brendte ben. Nogen brendt begravelse kan det derfor neppe være, men heller ikke noget ubrendt lik synes haugen at ha indeholdt. Det forekommer mig derfor mulig at denne haug har hat en anden betydning.

H a u g 2.

Rundhaug, 5,5 m. i tvers
 snit. Høide 0,90 m. En skjæring blev
 lagt ind fra vest, til at begynde med
 3 m. bred, men senere utvidet til at
 omfatte saa godt som hele haugen. Den-
 ne er bygget av mindre kultesten og
 grusblandet jord. Overalt like ned til
 bunden fandtes kulfliser og her og der
 dog kun i de nederste 20 cm. brændte
 benstumper. Ogsaa enkelte større kul-
 stykker blev fundet. Like ind for kan-
 ten i skjæringens sydvestre del blev
 straks fundet en hel del krukkebrot. (a)
 (paa planen). straks under den første
 torv. 2m. v.s.v for ^{Centrum = C.} fandtes atter
krukkebrot (b). Disse laa ca. 0,70 m.
 fjernet fra de første og gav indtryk av
 at maatte høre til en anden urne. Det
 viste sig nemlig ved at ta bort en kul-
 testen at under denne laa krukkestykke-
 ne paa plads med indsidene op. Det kun-
 de synes rimelig at krukken oprindelig
 er stillet hel paa bunden av haugen
 10 cm. over bundgrusen og at den ved op-
 kastningen av haugen er blit knust. I-
 midlertid bør det straks bemerkes at det
 under den senere behandling av krukkestyk-
 kene paa oldsaksamlingens verksted ikke
 er lykkedes at faa nogen krukke sammen.

I,75 m. v.n.v. for C 0.35 m.
 over bunden blev fundet en hel del kruk-
 ke brot mellem jord og sten (c). En pi-
 lesplids av flint blev fundet I.35 m. v.
 n.v. for C, 0.15 m. over bunden. (d)
 I.20 m. v. for C. 0.15 m. over bunden

laa en knusesten (e). En lignende fandtes
I. 40 m. sv. for C. 0.50 m. over bunden
(f) Omtrent like under denne, men bare
0.05 m. over bunden laa et tildannet kvarts-
stykke (g).

I. 60 m. sv. for C. blev fundet
endnu en knusesten, der var sterkt for-
brendt i 0.05 m'g høide (h) Im. n.n.v.
for C. og 0.35 m. over bunden laa et flint-
stykke der saa ut som en kniv (i). Like
ved C. 0.45 m. over bunden fandtes en
ny knusesten (j). Denne laa under selve
rø-isen som omkring midten blev tættere
med mindre jord. Like i nærheten av den-
ne omkring mellem stenene laa der ikke
ganske faa flintstykker i omtrent samme
høide. 0.50 m. s. for C. fandtes en ny
knusesten av kvarts (k). En lignende blev
fundet 0.75 s.s.ø. for C. 0.28 m. over
bunden (l). Omtrent 0.05 m. under denne
laa et tykt lerkarstykke rimeligvis et
bundfragment. Flere lerkarstykker fandtes
like i nærheten. I. 30 m. ø.s.ø. for C.
laa en oval rullesten helt nede paa bun-
den som var knækket flat paa den ene
side (m).

0.78 m. øst for C. et par cm. over
bunden blev fundet endnu en pilesids
av flint av triangulær form (n). Like
ved et par krukkestykker av tykt grovt
materiale, samt trækulstykker (n).

I. 25 m. nø. for C. nede ved bun-
den laa en hel del lerkarstykker (o).
Yderligere blev der intet fundet i den-
ne eiendommelige haug, hvis betydning
jeg ikke er helt klar over.

Plan over haugen med fotografi(nr.
4 længst til høire.)

Nr. 3.Rund haug.

Tversnit 5 m. høide 0.80 m. ligger s.s.v. for nr. 2. Avstanden mellem midtpunktene for nr. 2. og 3 er 7 m. Den er bygget av forholdsvis liten kultesten liggende i røis med en del jordblandet grus mellem stenene. Midt i haugen ligger en svær jordfast sten 2.30 m. lang i retning n-s og 1.70 m. bred. Paa forskjellige steder i haugen blev fundet krukkestykker og smaa kulbiter samt enkelte flintstykker. De fleste av krukkebetene fandtes dog oppaa den store sten omtrent 1 m. n.v. for centrum.

Denne haug ses tilvenstre paa vedlagte billede (nr. 4)

Nr. 4.

Liten rundhaug. Ligger 30 m.

s.v. for nr. 3.

Tversnit 3.5 m. Høide 0.90 m.

Den er bygget av grus og kultesten som ligger i røis, som gaar like ut til kanten. I haugen blev intet andet fundet end et lite flintstykke og nogen spredte kulfliser.

Nr. 5.

Langhaug hvis nordvestre hjørne ligger 20 skridt syd for centrum av nr.

I.

Længde i retning nv. - sø. 21.60

m. bredde 3 m. høide ca. 0.50 m.

Langs efter midten ligger en hel del temmelig svære sten der ved første øiekast gav indtryk av at være jordfaste. Av undersøkelsen fremgik det allikevel at dette ikke var tilfælde. Langs fotkanten var haugen sat med en tæt rad mindre sten.

Haugen var bygget av jordblandet grus med mindre kultesten i blandt. Nærmere bundgrusen laa en tynd stripe sort jord iblandet med nekelte smaa kulfliser. Denne stripe ligger paa midten 0.20 m. over bundgrusen, men falder av mot kanten saa den er 0.10 m. over bunden. Efter forholdene at dømme er der ikke utelukket at denne sorte stripe betegner det gamle humusdække. Enstøtte for dette ses deri at de svære sten langs efter midten ligger netop ned til denne stripe.. de maa derfor være ført til under bygningen av haugen, som kan tænkes at være lagt umiddelbart op paa den gamle overflate.

7.80 fra midten og 0.80 fra østre langside fandtes en løper (a) 5 m. fra den sydøstre ende laa et brendt benstykke nede paa bunden og her og der smaa brot av lerkar.

7.80 m. fra den nordvestre ende like i midten blev der like i midtingen under en temmelig svær sten paa truffet en liten kulgrop med tildels temmelig store kulstykker (b). Den hadde oval form, var 0.20 m. lang i retning n-s og 0.15 m. bred. Dybde 0.10m. Overkanten laa i høide med den ovenfor omtalte kulstripe. Ellers blev intet

Plantegning over haugen vedlægges.

Nr. 6.

Liten rundhaug, beliggende 55 skr.
v. for nr. 7 og 37 skr. s.v. for nr. 4

Tversnit 5.50 m. Høide 0.70 m.

En 3.5 m. bred skjæring blev lagt ind fra vest, senere blev den utvidet til at omfatte hele haugen. Lyngdækket over denne var svidd av; saa en hel del sten saa at stikke frem i overflaten. Av gravningen fremgik det at haugen snarest maa betegnes som en røis av større og mindre kultesten med jordblandet grus mellem stenene.

I skiftet mellem bundgrusen og røisen blev fundet nogen faa flinteskjerver spredt i haugen. Den største, en skraper, fandtes i røisens søndre kant omtrent 2 m. s.v. for centrum (a paa planen). 2.50 m. øst for centrum, straks ved kanten av haugen blev fundet en avlang bryneste.

2.40 m. ø.n.ø. for C fandtes en hel del kulstykker. Det viser sig her at ha været en liten grue, 0.50 m. i tversnit (a) I selve grusbunden der skaaret ned en fordypning 0.50 m. vid og 0.23 m. dyp. Denne er fyldt med smaa sten ca. 20 i tal som alle er sterkt forbrendt. NB. ikke linjebrudd. Like ind til gruen paa søndre side ligger en stor jord fast sten. 0.80 0.70 m. og 0.05 -0.10 m. over bundgrusen.

Efter at ha tegnet en plan av gruen, blev stenene tat bort. Intet fandtes uten trækul og brenndt jord. Gruens over-

kant ligger 0.035 m. under jordflatens overkant utenfor haugen.

Plan av haugen og tegning av gruen set ovenfra og i profil vedlægges.

Nr. 7.

Haug av ujevn, rund form, ligger 36 skr. s.v. for midten av nr. 5.
Tversnit i ø - v omtr. 4 m. i n - s omtr. 5m. Høide 1 m.

En skjæring blev lagt ind fra vest som snart blev utvidet til at omfatte hele haugen. Denne er snarest en røis, hvori dog ikke saa lite jord. I den nordre del av haugen ligger en svær jordfast sten i retning ønø - vsv, som er 1.70m. lang og 0.90 m. bred. Dens søndre langside laa 0.45 m. fra centrum. Stenens overflate ligger skraat med vestre ende 0.50 m. over bunden, mens den østre synker ned i den faste bundgrus. Oppaa denne og helt ned til flaten 1.10 m. vest for centrum laa en stor trekantet skive av hvitgraa flint med andre av røisens sten over. Høide over bunden 0.40 m.

Im. n.v. for centrum laa en knusesten. Den laa ogsaa over den store sten men mere inde i røisen og ikke umiddelbart ned paa denne. Ellers blev der i jorden i røisens undre del fundet ikke ganske faa krukkestykker og trækulfliser.

I Pennemarken øst for Gjerdberget.

Nr. 8.

Triangulærstensætning. Sidens længde ca. 8 m. Høide 0.75 m. Langs sd-

rad sten, dog ligger ikke disse helt jevnt hvad der fremgaar av vedlagte plantegning. Forøvrig erstensætningen bygget av kamp med jordblandet grus mellem stenene. Indtil den østre sidekant ligger en stor jordfast sten (avtegnet paa planen). Straks nord for denne vestre ende blev en anden større sten paatruffet, der dog ikke var jordfast. Mellem disse nede paa bunden laa et forrustet økseblad av jern. Samtidig blev der mellem disse sten konstateret et rustlignende lag over bunden, der imidlertid gav indtryk av at være en naturdannelse. Ellers blev intet fundet.

Nr. 9.

Rundhaug av uregelmæssig form beliggende 47 skridt øst for nr. 8. Tverrsnit i retn. ø - v 4 m. i n - s 5.50 m. Største høide 0.70 m. maalt 1.50 m. fra søndre kant.

En 3 m. bred skjæring blev lagt ind fra vest. Under et ganske tyndt jorddække laa sten av tildels temmelig store dimensioner. - over mandsløft - sammen i en røis med litt jord mellem.

Over og mellem enkelte av stenene i bunden blev paatruffet et tyndt lag jernrust. Dette hadde imidlertid ingen form og gav indtryk av at være en naturdannelse (prøve medbrakt). I haugen blev fundet en bensplint, en liten skraper av flint og et stykke avfalds flint. Ellers intet. -----

H u s t u f t e n .

Paa vestiden av Gjerdberget ret ned for dette ligger som ovenfor nævnt en hustuft i retning øst-vest. Under arbeidet med helleristningen lot jeg samtidig denne avdække.

Først blev græstorven avspadd over hele tuften og alle løse sten i og utenfor fjernet. Derefter lot jeg grave en grøft paa ind og utsiden av murene for at faa væggene klare. (se fotografi nr. 5) Hvor der kunde være tvil om hvorvidt en sten hørte til selve væggen eller bare var raset ut, lot jeg den intil videre ligge og tok slike spørsmal op først ved den endelige oprensning av bunden. Derefter maalte jeg op en linje langsefter midten av tuften og rammet ned meterpaaler med Opunkt $\frac{1}{2}$ m. utenfor tuftens østlige ende.

Selve hustuftens bund ligger ikke horisontal, men følger slettens skraaning fra øst til vest med et fald av omtrent 7.5 cm. for hver meter. Jeg har nivelletter punktene x, y og z i midtlinjen (se planen). *y* ligger 0.50 m. lavere end x og z, 0.86m. lavere end x. Derimot er bunden i retning nord-syd horisontal (maalt efter linjen u-w).

Væggene bestaar av rund kultesten med jord og torver imellem. Store stener som paa forhaand har ligget i marken er uten videre bygget indi. De er ganske lave, paa det høieste (ved v i linjen u-w) 0.60 m. Antagelig er der herfra tat sten til de omliggende gjerder. Veggene

laa nu i røis og sikre kanter er meget vanskelig at bestemme. Indvendig er forholdene nogenlunde klare, utvendig derimot tvilsomme. I det store og hele burde dog den optrukne konturlinje være nogenlunde rigtig. Længden blir da omtrent 15 m. Bredde i østre ende 7.25 m. i vestre 9 m. Omtrent midt paa den vest vestre kortende støter en ca. 2 m. lang og 2 m. bred ^dboløgning^d til væggen. Paa sydsiden av denne inde i hjørnet blev en del krukkestykker fundet (æ paa planen). En lignende, 1.5 m. lang og bred, ses paa søndre langside. 5 m. fra sydvestre hjørne. Muligens betegner disse indganger til huset. 7.80 m. fra 0 paa len gaar en vegg tvers over husets indre og deler dette i to rum.

Paa utsiden av nordveggen omtrent ved u blev fundet en hel del slaggstykker forbrent pimpesten. Et av dem synes anvendt-som- at ha været anvendt som "pilglatter". Desuten fandtes spredt i overkanten av kulturlaget direkte under torven en del smaa lerkarstykker, et flatt sneldenhjul av klebersten og en del smaa moderne haandsmidde jernspiker. o.l.

Undersøkelsen av bunden begyndte i det østre rum. Kulturlaget var her ca. 0.25 m. tykt. For at lette arbeidet delte jeg flaten i 6 nogenlunde jevnstore ruter, 3 paa hver side av midtlinjen. Hver rute fik sit bokstav A. B. C. D. E. F. og de enkelte fundstykker blev merket med lite bokstav inden de respektive ruter Aa, Bb, Cc, osv. Like under græstorven fandtes en del lerkarstykker, hvørdav ett orneret, et sneldenhjul og nogen sik-

2 m. vest for 0 paalen like nord for midtlinjen blev paatruffet en rund grop fyldt med smaa brendte ben, svære kulstykker og brendt jord, tydeligvis en grue (prøver av kullene medbragt.). Dennes tversnit er 0.70 m. dybden 0.20 m. (Aa). Mellem de øvre sten i gruen blev fundet et bryne (Ab), og ellers spredt omkring i feltet forskellige krukkebrot.

I Rute B blev kun fundet nogen krukkebrot (Ba. Bb) samt en knusesten (Bc)

Den sidste laa 1.85 m. sv. for 2 m. paalen. I Rute C fandtes foruten nogen mindre grove lerkarbrot, 0.80 m. n.ø. (litt til øst) for 5 m. paalen et par randstykker av en stor urne (Ca). Dette laa tæt ind til nordre kant av en ny grue som ligger like i midtlinjen med en halvdel i hver av rutene C og D (Da) Denne er dannet paa samme maate som gruen Aa, en nogenlunde rund grop ned i den faste bund fyldt med ildskjørnede haandsten og trækul og sortbrendt jord mellem stenene. Længde øst-vest 1.10 m. Bredde 0.70 m. Dybde 0.20 m. (fotografi nr. 8) Se ogsaa tversnit av gruen (n-s set fra øst).

Ved søndre langvægg, ret syd for 5 m. paalen laa en tæt sammenpresset haug med fin gul sand 0.80 m. lang, 0.50 m. bred 0.15 m. høie. (^{Db}Bb) (Prøve av den er medtat). Like ind til vestre kant av denne haug, fandte nogen lerkarstykker, trækul, nogen faa brendte benstumper og litt brendt sten. Da der under den gule sand, som er helt ren for kul ligger et par sten som synes at være nedaa-~~ned~~nedrast fra veggen, er det vel

met ind i tuften i nyere tid, dog før det nye humerslag dannet sig.

Den sidst omtalte grue støter mot østre kant av en stor ovenpaa nogenlunde flat jordfast sten (avtegnet paa planen, ses ogsaa paa fotografi nr. 7).

Paa vestre side av denne, fremdeles i midtlinjen ligger en tredie, noget mindre grue, bygget paa samme maate som de to foregaaende (Ea). Tversnit 0.70 Dybde 0.12 m. (fotografi nr. 9) Omtrent ret over midten av denne grue 0.30 m.

vest for 6m. paalen blev fundet en fiB-kekrok (?) av jern (Eb) Den fandtes like i midtlinjen 0.7 m. under jordflaten efter at torven var spadd væk. Bare vel 1 cm. dypere blev paatruffet sortbrændt jord fra gruen i et 0.07 cm. tykt lag.

Det synes derfor overveiende sandsynlig at den virkelig hører til kulturlaget.

Dog bør det merkes som ovenfor nævnt, at der like under det dækkende græstorvlag blev fundet smidde jernspiker fra nyere tid, som aapenbart er braatt gjennom torven, og det kunde da muligens tænkes at kroken var senere tilkommet.

2.50 m. N for 5 m. paalen 0.15

m. under overflaten blev fundet to smaa stykker bjerkenever og et nøtteskal.

(Ec). 0.25 m. øst for disse blev paatruffet et tredie stykke (Ed), alle tre forbrenndt.

Desuten fandtes her nogen krukkestykker der tydeligvis hører til brotterne ved f.

Like ind til nordveggen 0.30 m. fra de første neverstykker laa et større trækulstykke og omtrent 0.25 øst for

dette tæt ind til veggen en bit krystal.

(Ee) i hjørnet

kulturlaget væsentlig av rødbrendt grus.
hvori en del krukkestykker (f). 0.57
m. vest (ganske litt til nord) for 7m.
paalen laa en hel del lerkarbrot sammen
med nogen brendte sten og ikke saa lite
kul. 0.95 m. nord (litt til vest) for
6m. paalen blev ogsaa ganske talrike
lerkarstykker paatruffet (h).

I F ruten fandtes 0.85 m. s.
for 6m. paalen 0.15 m. dypt 5-6 stykker
av et rødbrændt lerkar, hvorav nogen er
randstykker. Brottene laa med innsiden op.
(F.a)

1.20 m. v.s.v for 5m. paalen, 0.50
m. syd for midtlinjen var der en rund grop
i undergrunden fylt med sortbrendt jord,
og tildels store kulstykker. (Fb) Dens tver-
snit er 0.32 m. Den samlede dybde 0.48 m.
hvorav 0.28 m. ned i den faste bund. Sna-
rest maa den kunde tænkes at være et styk-
stolpehul.

2.5 m. sv. for 5m. paalen blev op-
tat en liten lerurne ganske hel (Fc)
Ved siden av laa en hel del stykker av et
større lerkar. Disse og urnen stod i sterkt
rødfarvet grus, der nærmest gav indtrykk av
at være brennt, ganske som i det n.v.
hjørne. Dette rødbrendte lag hvorav prøve
medtat ligger tæt ind til søndre langvæg
og strækker sig fra tverveggen 0.90 m.
østover i en bredde av omtrent 0.40 m.
Under denne grus fandtes sort jord med
en del kulfliser. Over laa nogen flate
sten ind til muren ca. 0.25 m. brede og
netop under disse fandtes urnen og de stør-
re krukkestykker.

0.80 s.s.v. for 7m. paalen laa en
knusesten (Fc) En lignende blev optat i

sies sikkert hvor..

Som det ses har det østlige rum hat
i det hele 3 faste ildsteder. Et mere til-
fældig synes at ha været like ind til
tverveggen ved E f hvor der som ovenfor
nævnt blev fundet trækul og ildskjørne-
de sten. Forøvrig blev trækul fundet
nærsagt overalt i det østlige rum. Derimot
kun nogen ganske faa i det vestlige. I det-
te sidste var der hellerikke tegn til no-
get ildsted. Trækul og krukkebrot fand-
tes her bak den med g betegnede rektangu-
lære sten (Ga) 0.85 m. sydvest for 9
m. paalen laa en knusesten (Gb). Nogen
faa brendte benstumper, nogen krukkebrot
samt et par stykker smaa never. blev fundet
mellern stenene. 0.75 nord for 9 m. paa-
len (Gc) 1½ m. ret nord for 11 m. paalen laa
et bryne der nærmest synes at stamme fra
stenalderen (Gd).

Bemerkelsesværdig er det med hensyn
til dette rum at gulvet synes at ha været
stensat, dels med flate heller, dels med
mindre rundkamp (se fotografi nr. 7). Ri-
meligvis er det under Gd omtalte stenalders
bryne kommet ind med disse. Kulturlaget i
dette rum var ca. 0.10 -.0.15 m. tykt.
Forøvrig blev intet fundet.

Vedlagt følger plan av tuften og 4
fotografier. Nr. 7 viser denne helt utgra-
vet.

Det skal til slut omtales at paa
sydsiden av Gjerdberget ses rester av et
gammelt gjerde bygget av svære sten lagt
efter hinanden i række. For tiden staar
bare 4 stener paa rad (se fotografi nr. II)
gaaende ut fra en fremstikkende fjeld-
knaus i nord. Imidlertid kan kullene efter

flere sten der er lagt ind antagelig i nærmeste stengjærde endnu forfølges. Det gamle gjerde set at ha gaat i en svak bue ut fra øst siden av fjeldet. Derefter synes det paa syd og vestsiden at gaa i en større kreds utover marken saa en del av denne har muligens ogsaa været indhegnet. Men sporene er her svake.

Kristiania 22 mars 1918.

